

УДК 371.132: 355.334

ВИЗНАЧЕННЯ І ВРАХУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАДАТКІВ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРА

Людмила КІЗЛО, В'ячеслав АФОНІН, Петро РУСІЛО

Науковий центр Сухопутних військ

Анотація. В статті аналізується рівень уявлень курсантів про характер їх майбутньої професійної діяльності, а також стан розвитку їх педагогічних умінь. Виявлено, що у більшості курсантів переважає низький рівень самоаналізу, невизначеність самооцінки розвитку власних якостей. Більшість курсантів мають середній рівень здатності до педагогічної діяльності.

Ключові слова: професійна діяльність, педагогічні задатки, самоаналіз.

Постановка проблеми. Ще в кінці минулого століття в світі прийшли до консенсусу відносно того, що будь-якому суспільству необхідний оновлений процес освіти для вирішення завдань XXI століття, пов'язаних із забезпеченням інтелектуальної незалежності, виробництвом і актуалізацією нових знань, модернізацією підготовки і формуванням відповідальних та освічених громадян і висококваліфікованих спеціалістів, без яких не можливий ні економічний, ні соціальний, ні культурний, ні політичний прогрес [1, 6]. Оскільки суспільство все більше і більше потребує знань, освіта, особливо вища, виступає в якості основних компонентів культурного, соціально-економічного і екологічно стійкого розвитку людства. Тому розвиток освіти у більшості країн світу віднесено до найважливіших національних пріоритетів. В Україні також відбувається становлення нової, в тому числі й військової системи освіти системи, орієнтованої на входження у світовий освітній простір. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу. Нова соціально-економічна ситуація в нашій країні призвела до того, що перед вищою школою були поставлені нові цілі і завдання. Основним напрямом діяльності вищої школи на даний момент має стати задоволення потреб особистості в знаннях, які б дозволяли адаптуватися в сучасному мінливому світі [2, 5]. А це, насамперед, вимагає належного кадрового супроводу, впровадження науково-обґрунтованої підготовки майбутніх викладацьких кадрів.

Аналіз останніх досліджень. Практика підготовки *педагогічних кадрів* показує, що при уважному і глибокому вивченні абітурієнтів (кандидатів до вступу у військовий інститут) відкриваються можливості більш цілеспрямовано впливати на формування професійної спрямованості курсантів, більш якісно готувати їх до самостійної роботи [3, 4, 7]. Адже більшість випускників військових інститутів у подальшому стають командирами певних підрозділів, проводять не лише навчальну, а й виховну роботу зі своїми підлеглими.

Якщо курсанти інженерно-технічних спеціальностей більш-менш уявляють собі обсяг і характер професійної роботи з приладами, технікою, обладнанням, то характер, сутність і обсяг майбутньої педагогічної, виховної діяльності ними пізнається доволі важко. Вони не націлені на оволодіння основами педагогічної майстерності для професійного спілкування з підлеглими. Тому виявлення у курсантів інженерно-технічних спеціальностей здатності до педагогічної діяльності може і повинно бути одним із параметрів оцінки рівня професійної підготовки офіцера-педагога [2, 5].

Мета дослідження. Визначення педагогічних задатків у курсантів ВНЗ та їх врахування у навчально-виховному процесі.

Завдання і організація дослідження. Враховуючи вищесказане, ми поставили перед дослідженням наступні завдання:

1. З'ясувати, наскільки чітко курсанти уявляють характер своєї майбутньої професійної діяльності.

2. Визначити наявність і вихідний рівень їх педагогічних умінь.

У дослідженні взяли участь курсанти 1 курсу Львівського інституту Сухопутних військ.

Методи дослідження. У ході дослідження були застосовані методи педагогічного спостереження, анкетування, бесіди.

Курсанти мали можливість проявити себе у різних ситуаціях під час проведення практичних занять із гімнастики (при наданні допомоги менш підготовленим курсантам, при виконанні певних завдань з різними за рівнем підготовленості групами, при розробленні і виконанні комплексів вправ і завдань у різноманітних умовах та ситуаціях тощо).

Курсантам, котрі легко справлялися з поставленими завданнями, наступні завдання поступово ускладнювалися. Тим з них, які відчували невпевненість, надавалось право вибору більш легких завдань, або вони виконували попередні.

Педагогічні вміння курсантів оцінювались за результатами вирішення завдань конструктивного (складання комплексів вправ для загального і спеціального фізичного розвитку), організаційного (уміння правильно організувати й розподіляти виконавців вправ на майданчику) і комунікативного (уміння спілкуватись, чітко й голосно подавати команди) характеру за п'ятибальною системою.

Оцінка, що характеризує рівень уявлення курсантів про їх майбутню професійну діяльність, визначалась за наступними критеріями:

- уявляє;
- більш уявляє, ніж ні;
- більш не уявляє, ніж так;
- не уявляє.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз отриманих результатів показав, що у більшості досліджуваних виявилась відсутність глибокого розуміння сутності професійної діяльності, низький рівень самоаналізу, невизначеність самооцінки розвитку власних якостей (табл. 1).

Таблиця 1

**Дані аналізу результатів анкетування курсантів
1 курсу (у % відношенні)**

Розподіл і спрямованість питань	Уявляє	Більш уявляє, ніж ні	Більш не уявляє, ніж так	Не уявляє
Що ви знаєте про професію офіцера-інженера (командира)?	9	13,5	58,5	19
З чого складається діяльність офіцера-інженера (командира)?	12	11,5	60,5	16
Яка зі сторін професійної діяльності вас приваблює і яка ні?	13,5	15,5	54,5	16,5
Якими якостями має володіти офіцер-інженер (командир)?	26,5	39	31,5	3

Результати дослідження (120 анкет) свідчать також, що між невизначеністю відповідей (чи повним незнанням питання) і результатами вступних іспитів (особливо психологічним тестуванням) існує певний зв'язок.

Виходячи з цього, ми зробили попередні висновки про те, що вибір професії офіцера проходить у більшості випадках стихійно, не усвідомлено або під впливом певних обставин (рішення батьків, соціальна захищеність, розмір майбутньої зарплати тощо). У школі також не приділяється належної уваги підготовці до професії військового інженера, техніка чи командира. Однак остаточних висновків щодо професійної придатності курсантів не було зроблено, враховуючи те, що вербальні аспекти особистості не завжди відпо-

відають її іншим аспектам, зокрема поведінковим [8]. Тому під час практичних занять із гімнастики, де курсанти набувають педагогічних умінь та навичок спілкування з групою виконавців, були проведені спостереження за якістю виконання ними певних завдань.

Аналіз отриманих результатів показав, що введення поведінкових аспектів при перевірці рівня педагогічної підготовленості курсантів дало можливість більш об'єктивно оцінити їх особистісні характеристики. Значна кількість курсантів пристойно справлялись із завданнями (організовували групу, проводили різноманітні стройові вправи, складали і проводили комплекси вправ загального і спеціального напрямку фізичного розвитку, успішно навчали виконувати окремі гімнастичні вправи тощо). З табл. 2 видно, що до першої і другої груп увійшли курсанти з досить високим рівнем організаційних вмінь (оцінки «відмінно» і «добре»), а також ті, які успішно надавали допомогу іншим. Діяльність цих курсантів динамічна, вони виявляють високий рівень самостійності при прийнятті рішень, винахідливість, рішучість і творчість. Навчальна діяльність для них – шлях до оволодіння обраною професією. Такі курсанти отримали високий бал і з психологічного тестування при вступі до ВНЗ.

Курсанти третьої групи («задовільно») мають середній рівень здатності до педагогічної діяльності. Вони недостатньо наполегливі у навчанні та оволодінні обраною професією. Можна припустити, що такі курсанти при створенні необхідних умов і правильній організації навчально-виховного процесу у ВНЗ можуть досягнути належного рівня володіння педагогічними вміннями і навичками.

Таблиця 2

Оцінка рівня педагогічних задатків курсантів (у % відношенні)

Уміння	«відмінно»	«добре»	«задовільно»	«незадовільно»
Уміння організувати діяльність тих, кого навчають	5,5	8,5	70,5	15,5
Уміння надавати допомогу тим, кого навчають	29,5	17	31,5	22
Уміння вирішувати педагогічні завдання (конструктивні)	2	4	61	33

До четвертої групи увійшли курсанти, які дуже слабо справлялися із завданнями і тому важко уявити їх успішне проходження служби після закінчення навчання в інституті.

Висновок

Проведене дослідження показало, що здатність курсантів до оволодіння обраною професією має різні прояви. В одних випадках курсанти більше використовують вміння організувати діяльність тих, кого навчають, в інших – надавати допомогу своїм товаришам, у третіх – вирішувати педагогічні завдання на пристойному рівні.

У нашому дослідженні взяли участь курсанти, задатки яких характеризувалися достатньо високим рівнем педагогічних здібностей за двома, а то і трьома, видами прояву. Але були і такі особи, яким, на наш погляд, не мало би бути місця серед курсантів військового інституту.

Це говорить про те, що професорсько-викладацький склад військового інституту має постійно вивчати і враховувати особливості розвитку і рівень здатності курсантів до педагогічної діяльності, знаходити нові, більш прогресивні форми і методи удосконалення їх підготовки до професійної діяльності офіцера, який за призначенням стає педагогом, вихователем своїх підлеглих. Глибоке і всебічне вивчення, узагальнення, об'єктивне оцінювання навчально-виховного процесу курсантів сприяє покращанню його якості, баченню перспективи подальшого розвитку професійної освіти.

Перспективи подальшого дослідження. Наступні дослідження будуть спрямовані на пошуки шляхів підвищення педагогічної майстерності курсантів, які мають тільки задовільний її рівень.

Список літератури

1. Балл Г.О. Про психологічні засади формування готовності до професійної праці // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти: Науково-методичний збірник / За ред. І.П. Зязюна та ін. – К., 1994. – С. 2-7.
2. Введение в специальность. Учебное пособие для педагогических институтов. / Под ред. Рувинского Л.И. – М.: Просвещение, 1988. – 114 с.
3. Гамезо М.В., Домашенко И.А. Атлас по психологии: учебное пособие для студентов пед. институтов. – М.: Просвещение, 1986. – 237 с.
4. Ильин Е.П. Психология физического воспитания. – М.: Просвещение, 1987. – 184 с.
5. Линенко А.Ф. Готовність майбутнього вчителя до педагогічної діяльності // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С. 23-27.
6. Маркова А.К. Психологические критерии и ступени профессионализма учителя // Педагогіка. – 1995. – № 6. – С. 72-74.
7. Пехота О.М. Професійна індивідуальність майбутнього вчителя. // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4. – С. 37-41.
8. Фридман Л.М. Педагогический опыт глазами психолога. – М.: Просвещение, 1987. – 234 с.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ И УЧЕТ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ЗАДАТКОВ КУРСАНТОВ В СИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ОФИЦЕРА

Л. КИЗЛО, В. АФОНИН, П. РУСИЛО

Львовский институт Сухопутных войск

Аннотация. В статье анализируется уровень представлений курсантов о характере их будущей профессиональной деятельности, а также состояние развития их педагогических умений. Обнаружено, что у многих курсантов преобладает низкий уровень самоанализа, неопределенность самооценки развития собственных качеств. Большинство курсантов имеют средний уровень способности к педагогической деятельности.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, педагогические задатки, самоанализ.

DETERMINATION AND CONSIDERATION OF THE PEDAGOGICAL INCLINATIONS OF STUDENTS IN THE SYSTEM OF OFFICERS' PROFESSIONAL PREPARATION

L. KIZLO, V. AFONIN, P. RUSILO

Lviv Institute of Land Forces

Abstract. In the article the level of students' envisage about their future professional activity is analyzed, and development of their pedagogical abilities is studied. It is discovered that in the majority of cadets the low level of introspection prevails, vagueness of self-appraisal of personal qualities is observed. Most students have an average level of capacity for pedagogical activities.

Key words: professional activity, pedagogical inclination, introspection.